

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 17.1.2018
COM(2018) 23 final

2018/0007 (NLE)

Wniosek

ZALECENIE RADY

**w sprawie promowania wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego
wymiaru nauczania**

{SWD(2018) 13 final}

UZASADNIENIE

1. KONTEKST WNIOSKU

• Przyczyny i cele wniosku

Przewodniczący Jean-Claude Juncker podkreślił w swoim orędziu o stanie Unii w 2017 r.: „Europa jest czymś więcej niż tylko jednolitym rynkiem. Znaczy więcej niż pieniądze, więcej niż euro. Zawsze chodziło w niej o wartości”¹. W art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej stwierdzono, że „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne państwom członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn”.

Te wspólne wartości są fundamentem naszych demokracji krajowych i odzwierciedleniem nas samych. Ponadto tworzą one strukturę Unii, wiążącą kraje, społeczności i ludzi w ramach wyjątkowego projektu politycznego, zapewniającego Europie najdłuższy okres pokoju, trwający od przezwyciężenia najgłębszego podziału Europy, który nastąpił bezpośrednio po II wojnie światowej, do ponownego zjednoczenia Europy z państwami Europy Środkowo-Wschodniej po 1989 r. Pokojowa, socjalna i demokratyczna Unia wyrosła na tych wartościach, które nie tylko obowiązują w Europie, ale stanowią również wizytówkę Unii na świecie.

Jak podkreślono w dokumencie dotyczącym społecznego wymiaru Europy, „według globalnych standardów społeczeństwa europejskie uznaje się za zamożne, a Europę za miejsce dobrobytu. Państwa UE mają najwyższy na świecie poziom ochrony socjalnej i plasują się wysoko w rankingach dobrostanu, rozwoju społecznego i jakości życia”². Niemniej jednak, choć Unia przeżywa dynamiczny wzrost, a bezrobocie jest na najniższym poziomie od 2009 r., w odpowiedzi na pytanie o przyszłość wiele osób wyraża obawy, martwiąc się zwłaszcza perspektywami przyszłych pokoleń. Unia i jej państwa członkowskie mierzą się z różnymi wyzwaniami, w tym z populizmem, ksenofobią, stwarzającym podziały nacjonalizmem, dyskryminacją, rozpowszechnianiem nieprawdziwych informacji i dezinformacją, a także radykalizacją postaw. Te zjawiska mogą nieść poważne zagrożenie dla fundamentów naszych demokracji, podważać zaufanie do rządów prawa i instytucji demokratycznych oraz osłabiać wspólne poczucie przynależności w społeczeństwach europejskich i między nimi.

Nasza demokracja może funkcjonować jedynie wówczas, gdy ma ona uzasadnienie w opinii obywateli, którym służy, zarówno na poziomie krajowym jak i całej Unii. Pojawiają się niepokojące sygnały, że niezbędna znajomość naszych wspólnych wartości oraz roli demokracji krajowej i europejskiej nie jest wystarczająco utrwalona, co grozi stopniowym osłabieniem naszych demokracji i podważeniem spójności społeczeństw w państwach członkowskich, a także na poziomie UE. Wspieranie tych wspólnych wartości zapisanych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej ma kluczowe znaczenie dla wzmocnienia naszych krajowych demokracji i Unii.

¹ Orędzie o stanie Unii, 13 września 2017 r. — https://ec.europa.eu/commission/state-union-2017_pl.

² Zob. dokument dotyczący społecznego wymiaru Europy, COM(2017) 206 final, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-social-dimension-europe_pl.pdf

Włączające kształcenie i szkolenie na wszystkich etapach, charakteryzujące się wysokim poziomem jakości, jest niezbędne dla zapewnienia mobilności społecznej i włączenia społecznego, zagwarantowania naszym obywatelom wiedzy i umiejętności, umożliwiających im odniesienie sukcesu na rynku pracy, ale także promowania umiejętności krytycznego myślenia i pogłębionego rozumienia naszych wspólnych wartości.

W niektórych państwach członkowskich kształcenie obejmuje wychowanie obywatelskie na poziomie krajowym. Może ono obejmować naukę o powodach, dla których państwa członkowskie zdecydowały się na dobrowolną współpracę i integrację w ramach Unii Europejskiej. Brak wiedzy o początkach UE, powodach jej utworzenia i podstawowych funkcjach sprzyja dezinformacji i uniemożliwia kształtowanie świadomych opinii o działaniach UE. Ponadto znajomość różnorodności społecznej, religijnej i kulturowej, jak i dziedzictwa, tradycji oraz realiów politycznych własnego kraju, innych państw członkowskich i innych państw na świecie ma kluczowe znaczenie dla wzajemnego poszanowania, zrozumienia i współpracy w państwach członkowskich, między nimi oraz w skali ogólnoeuropejskiej.

Przyczynia się tym samym do umocnienia demokracji na wszystkich szczeblach, co z kolei prowadzi do wspólnego poczucia przynależności na poziomie europejskim.

Niniejsze zalecenie opiera się na czterech celach: promowaniu wspólnych wartości na każdym poziomie edukacji, wspieraniu bardziej włączającej edukacji, zachęcaniu do wprowadzenia europejskiego wymiaru nauczania, bez uszczerbku dla krajowych kompetencji w tej dziedzinie, a także wspieraniu nauczycieli i nauczania. Zachęca się państwa członkowskie i Komisję do dzielenia się dobrymi praktykami i informacjami, a także do rozwoju strategii na poziomie krajowym i europejskim. Zobowiązania państw członkowskich mają charakter dobrowolny, a każde państwo członkowskie samodzielnie decyduje o podejściu przyjmowanym przy ich realizacji.

Aby osiągnąć te cele i wesprzeć państwa członkowskie w ich wysiłkach, Komisja podejmie działania na rzecz zwiększenia wirtualnych wymian pomiędzy szkołami, szczególnie za pośrednictwem sieci eTwinning, i wspierania mobilności szkolnej w ramach programu Erasmus+. Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne mogą służyć wspieraniu doskonalenia nauczycieli oraz finansowaniu infrastruktury umożliwiającej edukację włączającą.

• Kontekst

Niniejsze zalecenie opiera się na [deklaracji paryskiej w sprawie promowania – poprzez edukację – postaw obywatelskich oraz wspólnych wartości, którymi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja](#), przyjętej na nieformalnym spotkaniu ministerialnym w Paryżu, dnia 17 marca 2015 r. W deklaracji paryskiej ministrowie edukacji wezwali do podjęcia działań na wszystkich szczeblach administracji, aby zwiększyć rolę edukacji w promowaniu postaw obywatelskich oraz wspólnych wartości, we wzmacnianiu spójności społecznej oraz pomaganiu młodym ludziom w stawianiu się odpowiedzialnymi, wolnymi od uprzedzeń i aktywnymi członkami naszych różnorodnych i integracyjnych społeczeństw³. Wskazano w niej również cztery nadrzędne cele współpracy na poziomie Unii Europejskiej:

- zapewniania nabywania przez dzieci i młodzież kompetencji społecznych, obywatelskich i międzykulturowych poprzez propagowanie demokratycznych

³ Deklaracja paryska, 17 marca 2015 r. – http://ec.europa.eu/education/news/20150316-paris-education_en.

wartości i praw podstawowych, włączenia społecznego, niedyskryminacji, a także aktywnego obywatelstwa;

- propagowania krytycznego myślenia i umiejętności korzystania z mediów, szczególnie z internetu i mediów społecznościowych, co pozwala rozwinąć odporność na prowadzącą do podziałów retorykę, polaryzację i indoktrynację;
- wspierania kształcenia dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych przez zapewnienie, aby nasze systemy kształcenia i szkolenia odpowiadały na potrzeby takich osób;
- propagowania dialogu międzykulturowego poprzez wszelkie formy uczenia się we współpracy z innymi właściwymi zainteresowanymi stronami i zgodnie z innymi stosownymi działaniami politycznymi.

W niniejszym zaleceniu kontynuowane jest podejście określone przez Komisję w komunikacie w sprawie zapobiegania radykalizacji postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu⁴, przyjętym w następstwie ataków terrorystycznych w Europie. W komunikacie podkreślono znaczenie roli edukacji w procesie identyfikacji i ochrony młodzieży zagrożonej radykalizacją postaw oraz zwalczania przyczyn tego zjawiska.

Ponadto w [deklaracji rzymskiej](#)⁵ z dnia 25 marca 2017 r. zapewnia się, że UE powinna być Unią, „w której młodzi ludzie mają dostęp do kształcenia i szkolenia najwyższej jakości i mogą uczyć się i znajdować zatrudnienie na całym kontynencie” i Unią, „która chroni nasze dziedzictwo kulturowe i promuje różnorodność kulturową”.

W [Białej księdze w sprawie przyszłości Europy](#)⁶ Komisja podkreśla rolę wartości w procesie tworzenia wspólnej historii i zaznacza, że „nie wolno nam nigdy zapomnieć o poświęceniach wcześniejszych pokoleń. Godność człowieka, wolność i demokracja zostały ciężko wywalczone i nie wolno nam się wyrzec tych wartości. Nawet jeśli nie wszyscy współcześni Europejczycy rozumieją pragnienie pokoju tak samo jak ich rodzice czy dziadkowie, te podstawowe wartości wciąż stanowią potężną siłę spajającą nasz kontynent”. To stwierdzenie potwierdza dodatkowo koncepcja, zgodnie z którą 70 lat trwałego pokoju jest świadectwem wspólnych wartości i wzajemnego zrozumienia.

Komisja przypominała w swoim [dokumencie otwierającym debatę w sprawie wykorzystania możliwości płynących z globalizacji](#)⁷, że „równy dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń jest skutecznym narzędziem redystrybucji dóbr w społeczeństwie. Należy zacząć od wysokiej jakości kształcenia podstawowego oraz dostępu do szkoleń i rozwoju umiejętności w każdym wieku”.

Jako swój wkład w dyskusję dotyczącą Agendy przywódców w zakresie edukacji i kultury, przeprowadzoną w listopadzie 2017 r. w Göteborgu, Komisja opublikowała komunikat „[Wzmocnienie tożsamości europejskiej dzięki edukacji i kulturze](#)”⁸. W tekście podkreśla się, że „wykorzystanie w pełni potencjału edukacji i kultury jako sił napędowych zatrudnienia,

⁴ Komunikat Komisji w sprawie zapobiegania radykalizacji postaw prowadzącej do brutalnego ekstremizmu; COM(2016) 379 final.

⁵ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/25/rome-declaration#>

⁶ Biała księga w sprawie przyszłości Europy. Refleksje i scenariusze dotyczące przyszłości UE-27 do 2025 r. (COM(2017) 2025 final).

⁷ Dokument otwierający debatę w sprawie wykorzystania możliwości płynących z globalizacji, 10 maja 2017 r. – https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-globalisation_pl.pdf

⁸ Komunikat Komisji „Wzmocnienie tożsamości europejskiej dzięki edukacji i kulturze”; COM(2017) 673 final.

sprawiedliwości społecznej i aktywności obywatelskiej, a także jako sposobu na doświadczenie europejskiej tożsamości w całej jej różnorodności, leży we wspólnym interesie wszystkich państw członkowskich”.

- **Spójność z przepisami obowiązującymi w tym obszarze polityki**

Oprócz powyższych inicjatyw, we wspólnym sprawozdaniu Rady i Komisji za 2015 r. z wdrażania strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020)⁹ stwierdza się, że „Kształcenie i szkolenie mają do odegrania ważną rolę, jeśli chodzi o zapewnianie ochrony wspólnych dla nas wartości ludzkich i obywatelskich i ich przekazywanie przyszłym pokoleniom, wspieranie wolności myśli i słowa, włączenia społecznego i szacunku dla innych, jak również jeśli chodzi o zapobieganie i zwalczanie dyskryminacji we wszelkich jej formach”, a także proponuje się, by „edukacja włączająca, równouprawnienie, równość, niedyskryminacja i promowanie kompetencji obywatelskich” stały się nowym obszarem priorytetowym współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

Komisja wdrożyła szerokie spektrum konkretnych środków i działań. Obejmują one m.in. ustanowienie w ramach ET2020 grupy roboczej ds. promocji obywatelstwa i wspólnych wartości, organizację inicjatywy „wzorów do naśladowania”, dotyczącej osób angażujących się w działania na rzecz promocji włączenia społecznego oraz zapobiegania wykluczeniu i radykalizacji postaw, zestaw narzędzi dla osób pracujących z młodzieżą i organizacji młodzieżowych pracujących z młodymi ludźmi zagrożonymi marginalizacją, Europejską Nagrodę w dziedzinie włączenia społecznego przez sport. Komisja udostępnia także środki finansowe wynoszące ponad 400 mln EUR rocznie za pośrednictwem programu Erasmus+ na partnerstwa transnarodowe, aby opracować innowacyjne podejście strategiczne i praktyki realizowane na najniższym szczeblu, skupiając się na włączeniu społecznym, propagowaniu wspólnych wartości i zrozumieniu międzykulturowym.

Ponadto w pakiecie dotyczącym inwestowania w młodzież Europy¹⁰ Komisja określiła swoją strategię na rzecz włączającej i przyszłościowej edukacji wysokiej jakości. W tym kontekście Komisja zaproponowała działania związane z edukacją włączającą i promocją wspólnych wartości, w tym ciągłe doskonalenie zawodowe nauczycieli, dalszy rozwój Europejskiego przybownika dla szkół oraz wykorzystanie funduszy programów Erasmus+ i „Horyzont 2020” w celu promowania dobrych praktyk w obszarze uczenia się włączającego.

Do pozostałych inicjatyw związanych z niniejszym zaleceniem należą:

- Zalecenie Komisji z 2013 r. – [Inwestowanie w dzieci: przerwanie cyklu marginalizacji](#)¹¹, w którym podkreślono konieczność zapewnienia wczesnej edukacji i opieki nad dziećmi o odpowiedniej jakości oraz zwiększenia wpływu systemów oświaty na równe szanse.
- Przyjęte w 2014 r. [konkluzje Rady w sprawie planu prac w dziedzinie kultury na lata 2015–2018](#), w którym za priorytet uznaje się współpracę strategiczną

⁹ Wspólne sprawozdanie Rady i Komisji z wdrażania strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) – Nowe priorytety współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia (Dz.U. C 417 z 15.12.2015).

¹⁰ Komunikat Komisji „Poprawa i modernizacja edukacji”, COM(2016) 941; Komunikat Komisji „Rozwój szkół i doskonały poziom nauczania warunkiem dobrego startu życiowego”, COM(2017) 248 final; Komunikat Komisji dotyczący odnowionego programu UE dla szkolnictwa wyższego, COM(2017) 247 final.

¹¹ Zalecenie Komisji z dnia 20 lutego 2013 r. – Inwestowanie w dzieci: przerwanie cyklu marginalizacji, 2013/112/UE.

UE w zakresie wkładu kultury we włączenie społeczne, w oparciu o zobowiązania w zakresie różnorodności kulturowej i dialogu międzykulturowego w Europejskiej agendzie kultury.

- Przyjęte w 2016 r. konkluzje Rady w sprawie rozwijania – poprzez kształcenie i szkolenie – umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia, w których państwa członkowskie uzgodniły, że umiejętność korzystania z mediów, krytyczne myślenie i kompetencje cyfrowe to umiejętności będące warunkami wstępnymi aktywnego udziału w życiu demokratycznym oraz zwiększeniu szans na zatrudnienie i z tego względu powinny być nabywane przez uczących się bez względu na wiek.
- Przyjęte w 2017 r. konkluzje Rady w sprawie roli pracy z młodzieżą we wspieraniu rozwijania podstawowych umiejętności życiowych młodych ludzi, w których państwa członkowskie uzgodniły zacieśnienie współpracy, zwiększenie roli partnerskiego uczenia się i wymiany w celu propagowania i rozwoju umiejętności życiowych u młodzieży.
- Odnowione w 2018 r. europejskie ramy kompetencji kluczowych¹², opisujące kompetencje obywatelskie jako zdolność do działania jako jednostki odpowiedzialne oraz pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim i społecznym, w oparciu o rozumienie pojęć i struktur społecznych, gospodarczych i politycznych, a także wydarzeń na świecie i zrównoważonego rozwoju. Większe znaczenie nadawane kompetencjom obywatelskim w zmienionych europejskich ramach kompetencji kluczowych podkreśla rolę obywatelstwa, wartości demokratycznych i praw człowieka w dzisiejszych coraz bardziej powiązanych globalnym społeczeństwie. Uznaje również znaczenie wzmocnienia pozycji jednostek do działania jako odpowiedzialni, aktywni obywatele, mogący wnieść wkład w pokojowe, tolerancyjne, włączające i bezpieczne społeczeństwa. W tym kontekście dalszemu wzmocnieniu ulegają umiejętności korzystania z mediów i umiejętności międzykulturowe.
- Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego 2018, którego celem jest zwiększenie świadomości wspólnej historii i wartości oraz zachęcenie społeczeństwa do odkrywania bogatego i różnorodnego dziedzictwa kulturowego Europy.
- Przyjęty w 2016 r. przez Komisję Plan działania na rzecz integracji obywateli państw trzecich¹³, w którym podkreśla się, że integracja ma kluczowe znaczenie dla przyszłego dobrostanu oraz dobrobytu i spójności europejskich społeczeństw, oraz że jest ona we wspólnym interesie wszystkich państw członkowskich.
- Przyjęte w 2017 r. konkluzje Rady dotyczące działań wynikających z komunikatu Komisji z 12 kwietnia 2017 r. w sprawie ochrony migrujących dzieci, w których podkreślono znaczenie równego, wczesnego dostępu do formalnej edukacji włączającej, w tym wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem.

¹² [REFERENCE TO BE ADDED ONCE ADOPTED]

¹³ Komunikat Komisji „Plan działania na rzecz integracji obywateli państw trzecich”; COM(2016) 377 final.

- Przyjęte w 2016 r. [konkluzje Rady w sprawie przyspieszenia procesu integracji Romów](#), w których wzywa się państwa członkowskie do zwiększenia wysiłków na rzecz wspierania równego dostępu do głównego nurtu edukacji włączającej wysokiej jakości.
- Przyjęte w 2017 r. konkluzje Rady w sprawie włączenia [w kontekście różnorodności z myślą o osiągnięciu ogólnodostępnej edukacji wysokiej jakości](#), w których państwa członkowskie uzgodniły wdrożenie środków, które będą promowały demokratyczną i włączającą kulturę szkolną, opracowanie środków umożliwiających wczesne wykrywanie przypadków wykluczenia społecznego i zapobieganie im oraz wspierających ściślejszą współpracę między instytucjami kształcenia a innymi właściwymi dziedzinami, na przykład kulturą, młodzieżą, sportem, zatrudnieniem, dobrobytem, bezpieczeństwem i innymi kanałami pracy nad integracją społeczną.
- [Europejski Korpus Solidarności](#), stwarzający młodzieży możliwości uczestnictwa w wolontariacie lub pracy w projektach we własnym kraju lub za granicą, korzystnych dla społeczności i ludzi w całej Europie. Gromadzi on młodych ludzi celem stworzenia bardziej włączającego społeczeństwa, wspierania osób znajdujących się w trudnej sytuacji i reagowania na wyzwania społeczne.
- Przyjęte w 2016 r. przez Radę Europy [ramy odniesienia w zakresie kompetencji na rzecz kultury demokratycznej](#).

Spójność z innymi politykami Unii

Głównym celem niniejszego zalecenia jest propagowanie wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego wymiaru nauczania. Stanowi ono uzupełnienie bieżących działań Komisji służących realizacji [Europejskiego filaru praw socjalnych](#)¹⁴, poprzez dalsze wspieranie, w niniejszym zaleceniu, „prawa do edukacji włączającej, charakteryzującej się dobrą jakością, szkoleń i uczenia się przez całe życie w celu utrzymania i nabywania umiejętności, które pozwolą [każdemu] w pełni uczestniczyć w życiu społeczeństwa i skutecznie radzić sobie ze zmianami na rynku pracy”.

Niniejsze zalecenie jest również zgodne z celami wyrażonymi w [sprawozdaniu na temat obywatelstwa UE z 2017 r.](#)¹⁵, w którym Komisja przyznała, że niezbędne jest podejmowanie nieustannych wysiłków w celu zapewnienia, aby wszyscy obywatele Unii znali swoje prawa i mogli w pełni uczestniczyć w europejskim procesie demokratycznym. Podkreślono w nim, że promowanie świadomości obywatelstwa Unii i związanych z nim wartości wśród młodych Europejczyków osiągających wiek uprawniający do głosowania i osób uzyskujących obywatelstwo państwa członkowskiego oraz wśród całego społeczeństwa wymaga wspólnych wysiłków wszystkich zainteresowanych podmiotów na wszystkich poziomach – państw członkowskich, w tym ich władz lokalnych i regionalnych, instytucji UE i społeczeństwa obywatelskiego.

¹⁴ Komunikat Komisji „Ustanowienie Europejskiego filaru praw socjalnych”; COM(2017) 250 final.

¹⁵ Sprawozdanie Komisji „Wzmocnienie praw obywateli w Unii demokratycznych zmian. Sprawozdanie na temat obywatelstwa UE z 2017 r.”, COM(2017) 30 final.

2. PODSTAWA PRAWNA, POMOCNICZOŚĆ I PROPORCJONALNOŚĆ

• Podstawa prawna

Niniejsza inicjatywa jest zgodna z art. 165 i 166 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Art. 165 stanowi, że Unia przyczynia się do rozwoju edukacji o wysokiej jakości poprzez zachęcanie do współpracy między państwami członkowskimi oraz, jeśli jest to niezbędne, poprzez wspieranie i uzupełnianie ich działalności, w pełni szanując odpowiedzialność państw członkowskich za treść nauczania i organizację systemów edukacyjnych. Art. 166 stanowi, że Unia urzeczywistnia politykę kształcenia zawodowego, która wspiera i uzupełnia działanie państw członkowskich, w pełni szanując odpowiedzialność państw członkowskich za treść i organizację kształcenia zawodowego.

W ramach niniejszej inicjatywy nie proponuje się rozszerzenia uprawnień regulacyjnych UE ani wiążących zobowiązań dla państw członkowskich. Państwa członkowskie podejmą decyzje, stosownie do ich sytuacji krajowej, dotyczące sposobu wdrażania niniejszego zalecenia Rady.

• Pomocniczość (w przypadku kompetencji niewyłącznych)

Chociaż wiele państw członkowskich rozpoczęło realizację w praktyce różnych działań wspierających systemy edukacji włączającej i promujących wspólne wartości na poziomie krajowym, konieczna jest pogłębiona współpraca na szczeblu europejskim.

Wartość dodana działania na poziomie UE przejawia się w zdolności UE do:

- propagowania wspólnego rozumienia znaczenia wspólnych wartości;
- wspierania działań państw członkowskich służących realizacji działań na poziomie krajowym i regionalnym w celu propagowania wspólnych wartości;
- finansowania inicjatyw w zakresie mobilności i partnerstwa oraz innych projektów ponadnarodowych;
- ułatwiania dzielenia się wiedzą, wiedzą fachową i dobrymi praktykami.

• Proporcjonalność

Wniosek wzmacnia wspólne rozumienie wartości, edukację włączającą i europejski wymiar nauczania poprzez pokazywanie możliwości ich propagowania przez edukację. Umożliwia państwom członkowskim i Komisji wymianę dobrych praktyk i informacji, a także opracowywanie strategii na poziomie krajowym i europejskim. Ponieważ zobowiązania podejmowane przez państwa członkowskie będą miały charakter dobrowolny, a każde państwo będzie samodzielnie decydować o podejściu stosowanym w celu wdrażania działań służących propagowaniu wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego wymiaru nauczania, środek uznaje się za proporcjonalny.

• Wybór instrumentu

Zalecenie Rady stanowi odpowiedni instrument w dziedzinie kształcenia i szkolenia, w której UE ma kompetencje wspierające, i instrument ten był często wykorzystywany do działań na szczeblu europejskim w dziedzinie kształcenia i szkolenia. Jako instrument prawny zalecenie wyraża zobowiązanie państw członkowskich do wprowadzenia środków opisanych w jego tekście oraz zapewnia bardziej solidną polityczną podstawę współpracy w tej dziedzinie, przy pełnym poszanowaniu kompetencji państw członkowskich w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

3. WYNIKI OCEN EX POST, KONSULTACJI Z ZAINTERESOWANYMI STRONAMI I OCEN SKUTKÓW

- **Oceny ex post/kontrole sprawności obowiązującego prawodawstwa**

Nie dotyczy.

- **Konsultacje z zainteresowanymi stronami**

Dnia 19 maja 2017 r. zainicjowano konsultacje publiczne w internecie, które zakończyły się dnia 11 sierpnia 2017 r. Ogółem otrzymano **1 124 odpowiedzi**, w tym ponad 200 stanowisk, co świadczy o ogromnym zainteresowaniu inicjatywą. Odpowiedzi w zasadzie jednomyślnie (95 %) potwierdziły rolę edukacji w pomaganiu młodzieży „w zrozumieniu znaczenia wspólnych wartości i ich przestrzeganiu” oraz konieczność wsparcia państw członkowskich przez UE w tym zadaniu (98 %). Wyniki konsultacji są dostępne na [stronie internetowej](#).

Najważniejsze ustalenia z konsultacji obejmują:

- Większość **respondentów (62,6 %) uważa, że edukacja już obecnie odgrywa znaczną rolę** w pomaganiu młodzieży w zrozumieniu znaczenia wspólnych wartości i ich przestrzeganiu, ale znaczna część, stanowiąca prawie **40 % respondentów, uważa, że rola edukacji może być większa.**
- Prawie wszyscy respondenci (98 %) zgodzili się z potrzebą **propagowania edukacji włączającej**, wychodzącej naprzeciw potrzebom wszystkich uczących się, podczas gdy jedynie 16 % uważało, że edukacja już spełnia to zadanie. Wyrażono ogromne ogólne poparcie dla instrumentów unijnych. Za najskuteczniejsze uznaje się środki finansowe UE (93,3 %), wsparcie dla współpracy między szkołami i uczelniami wyższymi, służącej promowaniu innowacji i modernizacji (91,6 %), mobilność edukacyjną studentów (91,5 %) oraz krótkoterminowe wymiany uczniów w szkołach (88,2 %).
- Prawie wszyscy respondenci (93,2 %) uznali, że dla ludzi ważne lub bardzo ważne jest **większe zrozumienie historii, kultury i wartości Unii i państw członkowskich**, aby w pełni rozumieć swoją rolę jako odpowiedzialnych i aktywnych członków społeczeństw europejskich.

Ponadto zorganizowano dużą liczbę spotkań konsultacyjnych i wydarzeń.

Spotkania, na których gromadzono opinie państw członkowskich, obejmowały: spotkanie grupy wysokiego szczebla (wyższych urzędników ministerstw edukacji), w dn. 15–16 czerwca 2017 r. (Estonia) oraz trzy spotkania dyrektorów generalnych: spotkanie przedstawicieli szkolnictwa wyższego, w dn. 13–14 marca 2016 r. oraz spotkania przedstawicieli szkół, w dn. 10–11 kwietnia 2016 r. (Malta) i w dn. 18–19 września 2017 r. (Estonia).

Wydarzenia, na których gromadzono opinie zainteresowanych podmiotów, obejmowały: konferencję w ramach programu Jean Monnet, dnia 15 listopada 2015 r.¹⁶, seminarium naukowe zorganizowane przez pierwszego wiceprzewodniczącego Komisji Fransa Timmermansa we współpracy z komisarzami Věrou Jourovą i Güntherem Oettingerem w sprawie mediów i demokracji, w tym roli etycznego dziennikarstwa i umiejętności

¹⁶ Szczegółowe informacje znajdują się pod adresem http://ec.europa.eu/education/events/20151109-jean-monnet-conference_en

korzystania z mediów dla demokracji i społeczeństw pluralistycznych¹⁷; zorganizowany przez Komisję dialog wysokiego szczebla z organizacjami religijnymi i niewyznaniowymi, poświęcony w 2016 r. zagadnieniom integracji i wartości europejskich; zorganizowane dnia 26 maja 2016 r. przez komisarza Tibora Navracsicsa seminarium naukowe w sprawie promowania włączenia społecznego i wartości podstawowych przez edukację¹⁸; Europejskie Forum Edukacji, Szkolenia i Młodzieży¹⁹ oraz specjalne spotkanie z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego²⁰ w dn. 19–21 października 2016 r. Konsultacje z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego przeprowadzono również w trakcie specjalnego seminarium partycypacyjnego w grudniu 2015 r., a z partnerami społecznymi i organizacjami młodzieżowymi – w styczniu 2016 r. Wreszcie, zalecenie wpisuje się w konkluzje ze zorganizowanego przez Komisję w 2015 r. seminarium naukowego dotyczącego praw podstawowych, poświęconego zapobieganiu i przeciwdziałaniu nienawiści wobec Żydów i Muzułmanów, również poprzez edukację²¹.

Uczestnicy wyżej wymienionych spotkań wyrazili zdecydowane poparcie i zainteresowanie zbadaniem, w jaki sposób edukacja włączająca może wesprzeć propagowanie wspólnych wartości oraz roli, jaką Unia Europejska może odegrać w tym zakresie.

Grupa robocza ET2020 w sprawie promowania poprzez edukację postaw obywatelskich oraz wspólnych wartości, którymi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja, przeprowadziła szereg działań w ramach partnerskiego uczenia się dotyczących tych zagadnień. Najważniejsze wnioski z działań w ramach partnerskiego uczenia się²²:

- kształcenie powinno wykraczać poza równość szans, by zapewnić włączenie szerokiego spektrum uczących się i przechodzenie ku rzeczywistej równości edukacyjnej;
- studenci i kadra edukacyjna muszą doświadczać wartości. Wartości trzeba przeżyć, a nie ich nauczyć; miejscem przeżywania wartości demokratycznych powinna być klasa szkolna, na przykład przez edukację projektową, a szkoły muszą wdrażać aktywne uczestnictwo uczniów, rodziców, nauczycieli i szerszej społeczności, w formie podejścia określanego mianem „szkoła jako całość”;
- należy w większym stopniu skoncentrować się na działaniach opartych na wartościach w społecznościach w odniesieniu do dzieci zagrożonych wykluczeniem, tzn. nie tylko uczniów przedwcześnie kończących naukę, ale również osób zawieszanych lub wykluczanych z jednej lub większej liczby szkół i marginalizowanych. Pojawiały się również wezwania o zwiększenie wsparcia, w tym finansowego, dla inicjatyw drugiej/trzeciej szansy, nauczania

¹⁷ Zob. konkluzje pod adresem: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf

¹⁸ Zob. sprawozdanie pod adresem: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/flash-report-cso-day-2016_en.pdf

¹⁹ Zob. sprawozdanie pod adresem: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/flash-report-ety-forum-2016_en.pdf

²⁰ Zob. sprawozdanie pod adresem: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/flash-report-cso-day-2016_en.pdf

²¹ Zob. konkluzje pod adresem: http://ec.europa.eu/justice/events/colloquium-fundamental-rights-2015/files/fundamental_rights_colloquium_conclusions_en.pdf

²² Zob. główne wnioski z działań w ramach partnerskiego uczenia się dotyczących myślenia krytycznego, umiejętności korzystania z mediów, kompetencji społecznych i obywatelskich, edukacji włączającej oraz kształcenia nauczycieli pod adresem: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/expert-groups/citizenship-common-values_en

indywidualnego dostosowanego do potrzeb indywidualnych oraz mentoringu dla dzieci marginalizowanych i wykluczonych.

- **Gromadzenie i wykorzystanie wiedzy eksperckiej**

Niniejszy wniosek opiera się na szerokiej gamie sprawozdań i badań, a także wiedzy eksperckiej zgromadzonej w trakcie działań w ramach partnerskiego uczenia się i spotkań grupy roboczej ET2020 do spraw promowania poprzez edukację postaw obywatelskich oraz wspólnych wartości, którymi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja.

Celem [Europejskiej Agencji ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej](#)²³ jest zagwarantowanie równości, równych szans i praw dla wszystkich uczących się, w szczególności osób narażonych na marginalizację i wykluczenie, na przykład uczniów niepełnosprawnych lub mających specjalne potrzeby edukacyjne. Działania agencji przyczyniają się do kształtowania polityki unijnej poprzez różne sprawozdania i publikacje, w tym dotyczące wczesnej edukacji, wczesnego kończenia nauki przez uczących się, którzy mają specjalne potrzeby edukacyjne, oraz inspirujące nauczycieli do promowania edukacji włączającej.

Działalność [Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej](#), której szczególnym zadaniem jest zapewnianie niezależnego, opartego na dowodach doradztwa w zakresie praw podstawowych oraz komunikowanie i podnoszenie świadomości w tym zakresie, celem zapewnienia osobom mieszkającym w UE ochrony tych praw.

Materiały zgromadzone przez sieć akademicką NESET II (sieć ekspertów w zakresie społecznych aspektów kształcenia i szkolenia) ze sprawozdań z analizy²⁴ pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że systemy kształcenia i szkolenia stosujące wysokie normy jakości wobec wszystkich, wspierające zindywidualizowane podejście włączające, angażujące rodziców, wczesną interwencję oraz ukierunkowane na uczących się znajdujących się w trudnej sytuacji, szczególnie w edukacji powszechnej, mogą być silnymi czynnikami napędowymi włączenia społecznego. Analogicznie, sieć NESET II podkreśliła, że nękanie jest pogwałceniem wspólnych wartości, którymi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja, oraz przedstawiła zarys najskuteczniejszych strategii i praktyk zapobiegania nękanu i przemocy w szkołach w całej UE²⁵.

Sprawozdanie Eurydice w sprawie [edukacji obywatelskiej w szkołach w Europie](#) (2017), opracowane na zlecenie Komisji, służyło zbadaniu, w jaki sposób można wykorzystać

²³ Agencja jest niezależną organizacją, która funkcjonuje jako platforma współpracy ministerstw edukacji unijnych państw członkowskich. Jej głównym celem jest pomoc w procesie poprawy polityk i praktyk edukacyjnych, z wykorzystaniem opartych na dowodach informacji i zalecanie wdrażania strategii edukacyjnych opartych na włączeniu społecznym. Agencja jest finansowana ze środków funduszu Erasmus+ i wkładów ministerstw krajowych 27 państw członkowskich; jej członkami są również Islandia, Norwegia i Szwajcaria.

²⁴ [Strategie i praktyki na rzecz równości i włączenia w edukacji i poprzez nią: Materiały i wskazówki strategiczne z europejskich projektów badawczych finansowanych w ramach PR6 i PR7](#) (2015) http://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2015/08/AR1_2015.pdf [Polityki i praktyki edukacyjne służące wspieraniu tolerancji, poszanowania różnorodności i odpowiedzialnej postawy obywatelskiej u dzieci i młodzieży w UE](#) (2016) c <http://nesetweb.eu/en/library/education-policies-and-practices-to-foster-tolerance-respect-for-diversity-and-civic-responsibility-in-children-and-young-people-in-the-eu/>

²⁵ [W jaki sposób zapobiegać i przeciwdziałać nękanu i przemocy w szkole: Materiały i praktyki dotyczące strategii na rzecz bezpiecznych szkół ukierunkowanych na włączenie społeczne](#)(2015), http://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2015/08/AR2_2015.pdf

edukację obywatelską do stworzenia interesujących, interaktywnych warunków nauki dzięki wykorzystaniu innowacyjnych metod pedagogicznych do rozwoju wiedzy, umiejętności i postaw, których młodzież potrzebuje, by stać się aktywnymi obywatelami.

Również [Monitor Kształcenia i Szkolenia](#) (2017) podkreśla potrzebę zwiększenia stopnia włączenia systemów kształcenia, ponieważ poziom wykształcenia studentów w znacznej mierze zależy od ich uwarunkowań społeczno-ekonomicznych.

W odniesieniu do grupy roboczej ET2020 i jej działań w zakresie partnerskiego uczenia się, najważniejsze postulaty, warte odnotowania w kontekście niniejszego zalecenia, brzmią:

- instytucje edukacyjne powinny stać się integralną częścią społeczności lokalnej i pomagać w promowaniu ściślejszej współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, organizacjami młodzieżowymi, władzami lokalnymi i przedsiębiorstwami, aby wesprzeć kształcenie młodzieży;
- demokratyczna kultura kształcenia sprzyjająca włączeniu społecznemu, ceniąca różnorodność i pozostawiająca przestrzeń dla dialogu i dyskusji w kwestiach spornych, ma kluczowe znaczenie dla kształcenia społeczno-emocjonalnego oraz nabywania kompetencji społecznych i obywatelskich;
- nauczyciele powinni być wspierani w zakresie zarządzania różnorodnością oraz rozwijania kompetencji społecznych i obywatelskich u uczących się, oraz uprawnieni do tego, poprzez wstępne kształcenie nauczycieli, ustawiczne doskonalenie zawodowe, narzędzia praktyczne oraz stałe wsparcie i doradztwo.

• **Ocena skutków**

Zważywszy na uzupełniający charakter proponowanych działań wobec inicjatyw państw członkowskich, ich dobrowolny charakter i zakres oczekiwanych skutków, ocena skutków nie była konieczna i nie została przeprowadzona. Jednakże podstawą opracowania wniosku były poprzednie badania, konsultacje z państwami członkowskimi i konsultacje publiczne.

• **Sprawność regulacyjna i uproszczenie**

Nie dotyczy.

• **Prawa podstawowe**

Niniejsze zalecenie ma na celu wspieranie państw członkowskich w ich wysiłkach na rzecz promowania praw podstawowych.

4. WPLYW NA BUDŻET

Niniejsza inicjatywa nie będzie wymagać dodatkowych zasobów z budżetu UE.

W razie potrzeby promowane będzie korzystanie z programów finansowania unijnego, na przykład Erasmus+, „Kreatywna Europa” czy „Europa dla Obywateli”, do ułatwienia sfinansowania mobilności edukacyjnej jednostek, wymian wirtualnych, projektów współpracy i wolontariatu, służących propagowaniu wspólnych wartości, włączenia społecznego i rozumienia Europy. Takie działania będą realizowane zgodnie z ich podstawą prawną i będą brały pod uwagę ich odpowiednią zdolność finansową.

5. INNE ELEMENTY

• **Plany wdrożenia i monitorowanie, ocena i sprawozdania**

Niniejsze zalecenie będzie wdrażane poprzez stałą współpracę w strategicznych ramach europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) jak i w każdych kolejnych ramach. Działania podejmowane w odpowiedzi na niniejsze zalecenie będą przedmiotem regularnych przeglądów za pomocą tych ram, w tym Monitora Kształcenia i Szkolenia.

• **Dokumenty wyjaśniające (w przypadku dyrektyw)**

Nie dotyczy.

• **Szczegółowe objaśnienia poszczególnych przepisów wniosku**

Biorąc pod uwagę ogromną różnorodność systemów edukacji, a także stosując zasadę pomocniczości, we wniosku określa się szereg zaleceń, ułatwiających państwom członkowskim identyfikację najskuteczniejszych środków propagowania wspólnych wartości, zapewniania edukacji włączającej oraz uwzględnienia europejskiego wymiaru nauczania w ich szczególnych okolicznościach.

W odniesieniu do **propagowania wspólnych wartości**, we wniosku zaleca się, by państwa członkowskie:

- promowały prowadzenie dedykowanego kształcenia obywatelskiego i etycznego;
- propagowały krytyczne myślenie i umiejętność korzystania z mediów;
- zachęcały do aktywnego udziału uczniów, rodziców i nauczycieli w administrowaniu szkołami, a młodzież – do uczestnictwa w ich społecznościach lokalnych;
- promowały najlepsze praktyki, na przykład wskazane w Kompetencjach na rzecz kultury demokratycznej Rady Europy.

W odniesieniu do **edukacji włączającej** dla wszystkich uczących się, we wniosku zaleca się:

- włączenie wszystkich dzieci w kształcenie od wczesnego wieku, przy jednoczesnym wspieraniu uczniów mających specjalne potrzeby edukacyjne; umożliwianie elastyczności w przechodzeniu między różnymi poziomami kształcenia oraz zapewnienie odpowiedniego doradztwa edukacyjnego i zawodowego;
- uwzględnianie wiedzy eksperckiej i wsparcia udzielanego przez Europejską Agencję ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej.

W zakresie **europejskiego wymiaru nauczania**, we wniosku zaleca się:

- ułatwianie nauczania o UE i jej państwach członkowskich oraz promowanie udziału w inicjatywach na rzecz mobilności i eTwinningu oraz w projektach w terenie.

Dla osiągnięcia powyższych celów we wniosku zaleca się wsparcie nauczycieli za pomocą odpowiedniego wstępnego i ciągłego doskonalenia zawodowego w zakresie edukacji obywatelskiej i pedagogiki włączającej, a także ułatwianie uczestnictwa w wymianach i programach doskonalenia zawodowego.

W tekście zaleca się konkretne środki wykonawcze, które mogłyby pomóc władzom państw członkowskich w realizacji tych celów.

We wniosku z zadowoleniem przyjmuje się zamiar Komisji do wspierania państw członkowskich w realizacji wyżej wymienionych zaleceń; w tym poprzez finansowanie mobilności edukacyjnej, wzajemnych wymian, projektów współpracy, wolontariatu i pracy z młodzieżą; partnerskie uczenie się i wymianę dobrych praktyk za pomocą ram ET2020 oraz opracowanie dowodów na potrzeby reform polityki.

Wniosek

ZALECENIE RADY

w sprawie promowania wspólnych wartości, edukacji włączającej i europejskiego wymiaru nauczania

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 165 i 166,

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi, że „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne państwom członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn.”
- (2) Kierując się tymi wartościami, Unii udało się zintegrować państwa, społeczności i ludzi w ramach wyjątkowego projektu politycznego, zapewniającego Europie najdłuższy okres pokoju, co z kolei przyniosło stabilność społeczną i dobrobyt ekonomiczny. Przyjęcie przez państwa członkowskie tych wartości określonych w Traktacie tworzy wspólną podstawę, która stanowi wyróżniającą cechę europejskiego stylu życia i tożsamości, a także zapewnia Unii jej miejsce na arenie światowej.
- (3) Unia i jej państwa członkowskie mierzą się z różnymi wyzwaniami, w tym z populizmem, ksenofobią, stwarzającym podziały nacjonalizmem, dyskryminacją, rozpowszechnianiem nieprawdziwych informacji i dezinformacją, a także radykalizacją postaw. Te zjawiska mogą nieść poważne zagrożenie dla fundamentów naszych demokracji, podważać zaufanie do rządów prawa i instytucji demokratycznych oraz osłabiać wspólne poczucie przynależności w społeczeństwach europejskich i między nimi.
- (4) Rozpowszechniony brak wiedzy o początkach Unii, przyczynach jej utworzenia i podstawowych funkcjach sprzyja dezinformacji i uniemożliwia powstawanie świadomych opinii o działaniach UE. Znajomość różnorodności Unii i jej państw członkowskich wspiera wzajemne poszanowanie, zrozumienie i współpracę w państwach członkowskich oraz między nimi.
- (5) Kształcenie na wszystkich etapach i od wczesnego wieku odgrywa kluczową rolę w propagowaniu i nauczaniu wspólnych wartości. Pomaga ono zapewniać włączenie społeczne poprzez zagwarantowanie każdemu dziecku uczciwej szansy na odniesienie sukcesu. Tworzy możliwości dla stania się aktywnymi i krytycznie świadomymi obywatelami, a także zwiększa zrozumienie tożsamości europejskiej.

- (6) Na spotkaniu w sprawie Agendy przywódców w listopadzie 2017 r. w Göteborgu przywódcy europejscy debatowali o znaczeniu edukacji i kultury dla przyszłości Europy. Wnosząc swój wkład w tę debatę, Komisja nakreśliła swoją wizję europejskiego obszaru edukacji i zaproponowała szereg inicjatyw w swoim komunikacie „Wzmocnienie tożsamości europejskiej dzięki edukacji i kulturze”²⁶, w którym stwierdza się, że „wzmocnienie tożsamości europejskiej wciąż pozostaje niezwykle ważne, a edukacja i kultura stanowią najlepszą drogę do tego celu”.
- (7) Jeden z celów strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET2020)²⁷, mianowicie promocja równości, spójności społecznej i aktywnej postawy obywatelskiej, został przyjęty biorąc pod uwagę, że kształcenie powinno wspierać kompetencje międzykulturowe, wartości demokratyczne i poszanowanie praw podstawowych, przeciwdziałać wszelkim formom dyskryminacji i rasizmu oraz przygotować młodzież do pozytywnych kontaktów z ich rówieśnikami pochodzącymi z różnych środowisk.
- (8) Deklaracja paryska²⁸, przyjęta dnia 17 marca 2015 r. przez europejskich ministrów edukacji, wskazuje na aktywne włączenie się państw członkowskich w propagowanie wspólnych wartości, wzmocnienie krytycznego myślenia i umiejętności korzystania z mediów, edukacji włączającej i dialogu międzykulturowego. Odpowiedzi udzielone w ramach konsultacji publicznych przeprowadzonych w całej Unii²⁹ jasno pokazują, że należy wspierać edukację włączającą. Jedynie 16 % respondentów uważa, że edukacja już obecnie pozwala na realizację tego celu; 95 % uważa, że edukacja powinna pomóc młodym ludziom w zrozumieniu znaczenia wspólnych wartości, a Unia powinna wesprzeć państwa członkowskie w realizacji tego zadania (98 %).
- (9) Przeprowadzone w 2017 r. badanie Eurydice dotyczące edukacji obywatelskiej w szkołach w Europie³⁰ wskazuje, że edukacja obywatelska znajduje się obecnie w centrum uwagi w szeregu państw europejskich. Jednakże nieomal połowa krajów nadal nie ma żadnej polityki dotyczącej włączenia edukacji obywatelskiej do kształcenia nauczycieli. Z tego względu konieczne jest wspieranie i wzmacnianie pozycji nauczycieli poprzez działania na rzecz tworzenia kultury otwartego kształcenia, a także radzenia sobie z różnymi grupami uczących się, aby móc nauczać kompetencji obywatelskich, przekazywać wspólne dziedzictwo Europy, informować o wspólnych wartościach i być wzorem do naśladowania dla uczących się.
- (10) Radykalizacja postaw, prowadząca do brutalnego ekstremizmu, pozostaje trudnym problemem w wielu państwach członkowskich. Propagowanie wspólnych wartości jako nośnika spójności i integracji społecznej, w tym za pośrednictwem polityk edukacyjnych, stanowi integralną część tego rozwiązania. Aby wspierać państwa członkowskie w ich wysiłkach w lipcu 2017 r. Komisja Europejska powołała Grupę

²⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1514657204293&uri=CELEX:52017DC0673>

²⁷ Wspólne sprawozdanie z 2015 r. Rady i Komisji z wdrażania strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) – Nowe priorytety współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia (Dz.U. C 417 z 15.12.2015).

²⁸ http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/news/2015/documents/citizenship-education-declaration_en.pdf

²⁹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/results-citizenship-consultation_en.pdf

³⁰ https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/images/6/68/215_EN_Citizenship_2017_N.pdf

Ekspercką na Wysokim Szczeblu ds. Radykalizacji Postaw³¹, aby określić środki wsparcia, w tym w zakresie edukacji.

- (11) Wyniki najnowszego badania PISA³² oraz Monitor Kształcenia i Szkolenia z 2017 r.³³ wskazują na powiązanie między nierównościami edukacyjnymi a uwarunkowaniami społeczno-ekonomicznymi uczniów. Dane PISA pokazują trzykrotnie wyższe prawdopodobieństwo uzyskania przez uczniów pochodzących z uboższych rodzin słabszego wyniku od ich bogatszych rówieśników, a także dwukrotnie wyższe prawdopodobieństwo słabszego wyniku u uczniów pochodzących ze środowisk migracyjnych niż u pozostałych uczniów. Dla zapobieżenia marginalizacji młodych ludzi kluczowe znaczenie ma wdrożenie włączającego i sprawiedliwego systemu kształcenia, sprzyjającego spójnym społeczeństwom i zapewniającego podstawy dla aktywnej postawy obywatelskiej i zwiększenia szans na zatrudnienie.
- (12) Badania Eurobarometr wskazują na niezwykle niski poziom wiedzy o Unii. Zgodnie z ankietą z 2014 r. 44 % osób uważa, że jedynie w ograniczonym stopniu rozumie sposób funkcjonowania Unii³⁴, podczas gdy badanie z 2011 r. wskazuje, że zdaniem relatywnej większości nie jest ona dobrze informowana o Unii Europejskiej³⁵. To samo badanie ujawniło również, że jedna trzecia badanych nie wie, ile dokładnie państw członkowskich należy do Unii³⁶. Wreszcie, wyniki najnowszego badania Eurobarometr³⁷ wskazują, że zdaniem 35 % respondentów porównywalne normy edukacyjne są najlepszym rozwiązaniem dla przyszłości Europy.
- (13) W tym kontekście istotne jest, by państwa członkowskie zwiększyły swoje wysiłki na rzecz dalszej realizacji wszystkich celów deklaracji paryskiej z 2015 r. Szczególnie ważne jest dalsze wspieranie wspólnych wartości jako nośników spójności i włączenia społecznego, sprzyjanie wdrażaniu partycypacyjnych warunków nauki na wszystkich etapach kształcenia, usprawnienie doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie postaw obywatelskich i różnorodności oraz podniesienie umiejętności korzystania z mediów i krytycznego myślenia u wszystkich uczących się.
- (14) Aby zwiększyć spójność społeczeństw, niezbędne jest zapewnienie skutecznego równego dostępu do edukacji włączającej dla wszystkich uczących się, w tym pochodzących ze środowisk migracyjnych, znajdujących się w trudniejszej sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz osób mających szczególne potrzeby edukacyjne. Państwa członkowskie, dążąc do tego celu, powinny móc korzystać z istniejących instrumentów unijnych, w szczególności programu Erasmus+, europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, programów „Kreatywna Europa” i „Europa dla

³¹ Decyzja Komisji z dnia 27 lipca 2017 r. ustanawiająca Grupę Ekspercką Komisji na Wysokim Szczeblu ds. Radykalizacji Postaw, Dz.U. C 252/3 z 3.8.2017.

³² <https://www.oecd.org/pisa/pisa-2015-results-in-focus.pdf>

³³ http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/et-monitor_pl

³⁴ Standardowe badanie Eurobarometr 81 z wiosny 2014 r., s. 117 (http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb81/eb81_publ_en.pdf)

³⁵ Standardowe badanie Eurobarometr 75 z wiosny 2011 r., s. 48; http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb75/eb75_publ_en.pdf

³⁶ Standardowe badanie Eurobarometr 75 z wiosny 2011 r., s. 50; http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/eb/eb75/eb75_publ_en.pdf

³⁷ Specjalne badanie Eurobarometr 467 z jesieni 2017 r., s. 6: „Większość uznaje, że porównywalne standardy życia byłyby najlepszym rozwiązaniem dla przyszłości Europy (52 %), a ponad jedna trzecia (35 %) przywołuje normy edukacyjne”, http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPE_CIAL/surveyKy/2179

Obywateli”, programu „Prawa, równość i obywatelstwo”, Europejskiego Korpusu Solidarności, programu „Horyzont 2020”, a także wytycznych i wiedzy specjalistycznej Europejskiej Agencji ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej.

- (15) Program Erasmus+ jest dowodem, że mobilność i kontakty transgraniczne są najskuteczniejszym sposobem doświadczenia tożsamości europejskiej. Niezwykle ważne jest, by wszystkie kategorie uczących się w równym stopniu korzystały z możliwości stwarzanych przez ten program, w szczególności za pomocą wymian szkolnych między państwami członkowskimi. Mobilność wirtualna, zwłaszcza za pośrednictwem sieci eTwinning, jest doskonałym narzędziem umożliwiającym bezpośrednie kontakty między uczniami, które powinno być szerzej stosowane w najbliższych latach, w połączeniu z mobilnością fizyczną.
- (16) Wprowadzenie wymiaru europejskiego do nauczania powinno służyć ułatwieniu uczącym się doświadczenia tożsamości europejskiej w jej pełnej różnorodności oraz wzmocnieniu europejskiego poczucia przynależności, będącego uzupełnieniem ich tożsamości i tradycji lokalnych, regionalnych i krajowych. Istotne jest również promowanie lepszego zrozumienia Unii oraz jej państw członkowskich.
- (17) Niniejsze zalecenie jest w pełni zgodne z zasadami pomocniczości i proporcjonalności. Treść niniejszego zalecenia pozostaje bez uszczerbku dla istniejących inicjatyw krajowych w tych dziedzinach, szczególnie w zakresie krajowej edukacji obywatelskiej,

PRZYJMUJE NINIEJSZE ZALECENIE:

Państwa członkowskie powinny:

Propagowanie wspólnych wartości

1. zintensyfikować wymianę wspólnych wartości, ustanowionych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej, począwszy od najmłodszych lat i na wszystkich etapach kształcenia, celem wzmocnienia spójności społecznej i wspólnego poczucia przynależności na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym;
2. nadal wdrażać zobowiązania przyjęte w deklaracji paryskiej, w szczególności poprzez:
 - (a) wspieranie kształcenia obywatelskiego i etycznego, a także atmosfery otwartości w klasach szkolnych, aby sprzyjać postawom tolerancyjnym i demokratycznym;
 - (b) propagowanie krytycznego myślenia i umiejętności korzystania z mediów, szczególnie z internetu i mediów społecznościowych, co pozwala zwiększyć świadomość zagrożeń związanych z wiarygodnością źródeł informacji oraz wyrażać właściwe osądy;
 - (c) stworzenie struktur wspierających aktywny udział nauczycieli, rodziców, uczniów i szerszej społeczności w zarządzaniu szkołami oraz
 - (d) wspieranie szans demokratycznego uczestnictwa młodzieży oraz aktywnego i odpowiedzialnego angażowania się w życie społeczności;
3. efektywnie korzystać z istniejących narzędzi służących wspieraniu edukacji obywatelskiej, w szczególności z ram kompetencji na rzecz kultury demokratycznej Rady Europy³⁸.

Zapewnienie edukacji włączającej

4. wspierać edukację włączającą dla wszystkich uczących się, w szczególności poprzez:
 - (a) włączenie wszystkich uczniów w kształcenie o wysokiej jakości, począwszy od najmłodszych lat;
 - (b) zapewnienie niezbędnego wsparcia uczniom i studentom, zgodnie z ich potrzebami, w tym mającym niekorzystne uwarunkowania społeczno-ekonomiczne, pochodzącym ze środowisk migracyjnych, mającym specjalne potrzeby edukacyjne i uczniom najbardziej utalentowanym;
 - (c) ułatwianie przechodzenia między różnymi etapami kształcenia i umożliwianie zapewnienia odpowiedniego doradztwa edukacyjnego i poradnictwa zawodowego;
5. skutecznie korzystać z Europejskiej Agencji ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej³⁹ w celu wdrażania do ich systemów kształcenia sprawdzonych podejść włączających oraz ich monitorowania;

Promowanie europejskiego wymiaru nauczania

³⁸ Competences for Democratic Culture – Living together as equals in culturally diverse democratic societies (2016 r.), <https://www.coe.int/en/web/education/competences-for-democratic-culture>

³⁹ Jak określono w art. 10 rozporządzenia (UE) nr 1288/2013 ustanawiającego Erasmus+: unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu;

6. promować europejski wymiar nauczania, poprzez wspieranie:
- (a) rozumienia kontekstu i wspólnego dziedzictwa europejskiego oraz świadomości różnorodności państw członkowskich Unii;
 - (b) rozumienia początków i funkcjonowania Unii;
 - (c) uczestnictwa studentów i nauczycieli w sieci eTwinning oraz mobilności transgranicznej, szczególnie w przypadku szkół;
 - (d) projektów na najniższym szczeblu, służących poprawie wiedzy o Unii Europejskiej w centrach kształcenia, szczególnie poprzez bezpośrednie kontakty z młodzieżą;

Wspieranie nauczycieli i nauczania

7. umożliwić nauczycielom, członkom kadry kierowniczej szkół i nauczycielom akademickim promowanie wspólnych wartości i wdrażanie edukacji włączającej, poprzez:
- (a) środki służące wzmocnieniu pozycji nauczycieli, członków kadry kierowniczej szkół i nauczycieli akademickich, aby pomóc im w propagowaniu wspólnych wartości i aktywnej postawy obywatelskiej, przy jednoczesnym przekazywaniu poczucia przynależności i reagowaniu na zróżnicowane potrzeby uczących się oraz
 - (b) promowanie programów wymiany i partnerskiego uczenia się, a także wskazówek i mentoringu dla nauczycieli i nauczycieli akademickich;

Środki wykonawcze

8. dokonać przeglądu, a w razie potrzeby zmiany, istniejących strategii i praktyk w dziedzinie kształcenia, szkolenia i uczenia się pozaformalnego, aby podjąć działania zgodnie z niniejszymi zaleceniami;
9. identyfikować luki i wzmocniać zaangażowanie społeczne, konsultacje i gromadzenie danych, w celu usprawnienia tworzenia polityki w zakresie społecznych i obywatelskich wymiarów kształcenia i szkolenia, opartego na dowodach;
10. nadal współdziałać w strategicznych ramach współpracy UE w dziedzinie kształcenia i szkolenia, młodzieży, sportu i kultury, poprzez partnerskie uczenie się i wymianę dobrych praktyk, aby propagować wspólne wartości;
11. efektywnie korzystać z unijnych środków finansowych, w szczególności programu Erasmus+, europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, programów „Kreatywna Europa”, „Europa dla Obywateli”, „Prawa, równość i obywatelstwo” i „Horyzont 2020”, celem wdrażania niniejszych zaleceń.

Z ZADOWOLENIEM PRZYJMUJE ZAMIERZENIE KOMISJI W ZAKRESIE:

12. wspierania państw członkowskich we wdrażaniu postanowień niniejszego zalecenia za pomocą dostępnych narzędzi i instrumentów finansowania, szczególnie za pomocą mobilności szkół i sieci eTwinning;
13. wspierania reform polityki krajowej i regionalnej oraz usprawnień praktyk za pomocą strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET2020) oraz innych zastępujących je zasad ramowych;
14. opracowania i dokonywania regularnego przeglądu praktycznych instrumentów odniesienia i wytycznych dla osób odpowiedzialnych za wyznaczanie kierunków polityki i praktyków oraz wspierania badań i zaangażowania zainteresowanych podmiotów na rzecz likwidacji luk wiedzy;
15. oceny i ewaluacji działań podejmowanych w odpowiedzi na niniejsze zalecenie, w szczególności za pomocą ram ET2020, w tym Monitora Kształcenia i Szkolenia.

Sporządzono w Brukseli dnia [...] r.

*W imieniu Rady
Przewodniczący*